

SEDEF ERKMEN • Türkiye’de Kürtaj

SEDEF ERKMEN 1987 yılında Diyarbakır'da doğdu. Sokullu Süper Lisesi'nin ardından, Ankara Üniversitesi'nde Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi okudu. 2011 yılında yüksek lisansını Sussex Üniversitesi'nde, 2019 yılında doktorasını Ankara Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü'nde tamamladı. Karabük Üniversitesi Siyaset ve Sosyal Bilimler kürsüsünde, doktor araştırma görevlisi olarak akademik çalışmalarını sürdürmektedir.

İletişim Yayınları 2913 • Araştırma-İnceleme Dizisi 468

ISBN-13: 978-975-05-2936-8

© 2020 İletişim Yayıncılık A.Ş. / 1. BASIM

1. Baskı 2020, İstanbul

EDITÖR Tanıl Bora

YAYINA HAZIRLAYAN Aksu Bora

DİZİ KAPAK TASARIMI Ümit Kıvanç

KAPAK Suat Aysu

KAPAK FOTOĞRAFI Serra Akcan (Nar Photos)

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Büşra Bakan

DİZİN Berkay Üzüm

BASKI Ayhan Matbaası • SERTİFİKA NO. 44871

Mahmutbey Mahallesi, 2622. Sokak, No: 6/31 Bağcılar 34218 İstanbul

Tel: 212.445 32 38 • Faks: 212.445 05 63

CILT Güven Mücellit • SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları • SERTİFİKA NO. 40387

Cumhuriyet Caddesi, No. 36, Daire 3, Seyhan Apartmanı,

Harbiye Mahallesi, Elmadağ, Şişli 34367 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

SEDEF ERKMEN

Türkiye'de Kürtaj

AKP İktidarı ve Biyopolitika

Ekim'e...

İÇİNDEKİLER

Giriş	9

BİRİNCİ BÖLÜM

BIYOPOLİTİKA VE KÜRTAJ	15

Biyopolitik bir teknik olarak kürtaj	15

Çağdaş toplumlarda kürtaj politikaları	28

İKİNCİ BÖLÜM

GEÇ OSMANLI DÖNEMİNDEN 2000'LERE KADAR

TÜRKİYE'DE KÜRTAJ POLİTİKALARI	45

Geç Osmanlı döneminde nüfus yaklaşımı ve kürtaj yasağı	46

Cumhuriyet döneminden 2000'lere kadar

Türkiye'de kürtaj politikaları	51

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

AKP DÖNEMİNDE KÜRTAJ POLİTİKALARI	61

AKP'nin kuruluşu ve muhafazakâr demokrat kimliği	62

AKP döneminde biyopolitik stratejiler	65

AKP'nin kadın politikaları	69

<i>Yasal reformlar</i>	71

<i>Makbul kadınlık</i>	77

<i>Siyasal katılım</i>	81

<i>“Haydi Kızlar Okula”</i>	82
<i>Aileci politikalar</i>	84
AKP döneminde kürtaj ve doğum tartışmaları	92
Kürtaj yasal, ancak ulaşılabilir mi?	111
<i>Yapılamamış görüşmeler hakkında notlar</i>	120

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

FEMİNİZM İÇİNDE KÜRTAJIN SÖYLEMSEL VE POLİTİK HATLARI	129
Feminizm içinde kürtajın söylemsel hatları	129
<i>Hak temelli argümanlar</i>	129
<i>Özen etiği</i>	135
<i>Sorumluluk ve karar verme yetkisi</i>	137
<i>İzin verilemez fedakârlık ilkesi</i>	139
<i>Mahremiyet argümanı</i>	141
<i>Seçim yanlısı (pro-choice) görüş</i>	143
<i>Üreme özgürlükleri</i>	145
Türkiye’de feminist hareketin kürtajı politikleştirme biçimleri ve söylemsel hatları	148
<i>Kürtajın yasallaşmasına yönelik feminist talepler</i>	149
<i>Kürtajın yasallaşmasından 2000’lere kadar feminist gündemde kürtaj</i>	155
<i>AKP döneminde feminizmin kürtajı politikleştirme biçimleri ve söylemsel hatları</i>	158

DEĞERLENDİRME

KÜRTAJ, BİYOPOLİTİKA VE AKP ÜÇGENİNDE FEMİNİST POLİTİKANIN OLANAKLARI	181
KAYNAKÇA	189
DİZİN	207

GİRİŞ

“Ölmek istemiyorum!": 18 Ağustos 2019'da, Kırıkkale'de eski kocası tarafından bıçaklanarak öldürülen Emine Bulut'un son sözüydü (*Hürriyet*, 2019a). Öldürülmeden iki saat önce karakola giderek kendisine şiddet uygulayan eski eşi tarafından tehdit ve takip edildiğini söyleyen Emine Bulut, karakoldan çıktıktan sonra 10 yaşındaki kızının gözü önünde öldürüldü. Yaşamının tehlike altında olduğundan korkarak emniyet birimlerine başvuran Emine Bulut'un koruma ve güvenlik talebinin ne yazık ki karşılanmadığı, gerekli önlemlerin alınmadığı ve yaşamı korumak, kontrol etmek üzerine kurulan iktidar söyleminin, "Kimin yaşamı korunacak?", "Kime karşı korunmalı?" gibi önemli soruları cevapsız bıraktığı anlaşılıyor.

Türkiye'de sayıları günden güne artan kadın cinayetlerinin kamuoyunda tartışmalara neden olduğunu ve tartışmaların genellikle 6284 Sayılı Kanun¹ çerçevesinde devletin kadına karşı şiddetin önlenmesi yükümlülüklerini yerine getirmemesi üzerinden yürütüldüğünü görüyoruz. Ayrı-

1 Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun.

ca son yıllarda Türkiye’de kadınların ev içi rollerini pekiştiren sosyal güvenlik stratejilerinin izlenmesi ve ev içi şiddetin önüne geçecek politikalar yerine boşanma sayılarını düşürmeye yönelik sosyal politika faaliyetlerinin yürütülmesi, kadınlara yönelik politikalarda belli bir yönetim mekanizmasının izlendiğini ortaya koyuyor. Bu anlamda, iktidar yaşam, ölüm, beden, cinsellik gibi alanları düzenlerken aile, kadın-erkek imajları, anneliğe biçilen roller gibi temaları temel alan politikalara yönelmektedir. Yani, iktidarın formundaki ve yöneldiği, içerdiği alanlardaki değişim, belli bir yönetme biçimine işaret etmektedir. Bu iktidar mekanizması, iktidarın hayata nüfuz etmesi, onu denetlemesi, düzenlemesi ve yönetmesi, yaşamla kurduğu istikrarsız bağlantıyı ölüme atma pratikleri ile tamamlaması olarak tanımlanan “biyopolitika”dır. Yaşamı yönetme, koruma üzerine yoğunlaşan bir iktidar mekanizması olarak biyopolitikanın tertibatında kürtaj; beden, nüfus ve cinsellik düzenlemeleri ile kadın bedeni ve yaşamı üzerinde işleyen iktidar tekniklerinin sorunsallaştırılması, tüm bunlarla kesişimsel bir konumda olması açısından özel bir öneme sahiptir. Elinizdeki bu kitap, günümüz iktidar ilişkilerine toplumsal cinsiyet rejimi bağlamında ışık tutmak için kürtaj politikalarını ele almıştır. Bunun nedeni, iktidarın biyopolitik yönelimlerinin teşhir edilmesi için kürtaj politikalarının kritik bir yerde durmasıdır. Açıklamaya girilen ilk husus bu anlamda, kürtajın neden ve nasıl biyopolitik bir mesele olduğudur. Kürtajın biyopolitik bir tekniğe dönüşmesi, tarihselliği içindeki süreklilikler ve kopuşlar ve çağdaş toplumlarda bulunduğu yansımalar, Türkiye’de kürtajın Geç Osmanlı dönemiyle başlayan ve AKP hükümetleri döneminde derinleşen biyopolitik yönelimlerini analiz etmenin zeminini oluşturacaktır.

Bu kitap, Türkiye’de kürtajın biyopolitikasının, AKP döneminde derinleştiği ve yaşamın her alanına nüfuz ettiğini

öne sürer ve bu bağlamda kullanılan teknikler ve söylemlerin kendinden önceki dönemlerden ayrıldığı, neoliberal ve muhafazakâr politikaların milliyetçi ve cinsiyetçi ataklarla yürütüldüğü iddiasına dayanır. Bu iddiayı savunmak için Geç Osmanlı döneminden AKP dönemine kadar kürtaj politikaları incelenmiştir. 19. yüzyıl, Osmanlı'da nüfusu azaltan ve arttıran etmenlere yönelik ilgiyle birlikte, kürtajın kriminalize edilmesine yönelik politikaların başlangıcına işaret eder. Kürtaj bu dönemde, nüfusu düzenlemede, antinatalist ya da pronatalist politikaların yürütülmesinde kullanılan bir tekniğe dönüşmüştür. Nüfusa yönelik ilgi milliyetçi saiklerle birleştiği ölçüde, nüfusunun azalması ya da artması istenen milletlere yönelik ayrımcı ya da öjenik politikalar yürütülmüştür. AKP dönemine kadar kürtaj politikalarının dayandığı temeller, demografik kaygılar, milliyetçi politikalar ve kalkınma eksenli bir düzlemde seyretmiştir. Ancak, politik hedefler ne olursa olsun, bu uğurda kadın bedeninin ve yaşamının bir iktidar aygıtı olarak görülmesi (Akşit, 2010: 183) değişmemiştir. Geç Osmanlı dönemiyle başlayan kürtajın kriminalizasyonu, fetüsü merkezine alan bir söylemle yürütülmemiştir, bu dönemde ve erken Cumhuriyet döneminde kürtaj, kolektife yönelik bir suç, devletin denetimini istikrarsızlaştıran bir tehdit olarak algılanmıştır. 60'lardan sonra nüfus artışının kalkınma üzerindeki olumsuz etkisinin ve kürtajın yasak olmasına rağmen kadınlar tarafından başvurulmuş bir yöntem olduğu realitesinin görülmesiyle beraber, devlet bu alandaki denetleme ve düzenleme iktidarını tekrar kazanmak için kürtajı yasallaştırmıştır.

AKP dönemi ile gelinen noktada, hukuki kazanımların neden yeterli olmadığı açığa çıkmaktadır. Üçüncü bölümde, AKP dönemine odaklanarak kürtajın yeniden iktidarın hesaplarına dahil olmasına yol açan dinamiklerin, kadın politikaları ve aileci retorikle şekillenen süreçleri izlenecektir.

Kadın, AKP için öncelikle devletin bakım işlerini yüklenmesi gereken, en az üç çocuk doğuran, ev içi işlerin sorumluluğunu yüklenen, sokakta kahkaha atmamasını bilen, evlenmeden cinsel ilişkiye girmeyen, evlenince de kocasının cinsel isteklerini yerine getiren, esnek çalışma koşullarına göre ekonomiye katkı yapan ama kendi ayakları üzerinde durabilecek kadar kazanmayan, erkekleri tahrik etmeyen, erkekten evlenen ve ne olursa olsun yuvasını bozmayan, heteroseksüellik dışındaki “hastalıklara” meyiletmeyen, Müslüman bir Türk kadınıdır. Annelik, bu kadının hayatında çıkabileceği en yüksek mertebedir. AKP'nin bu şekilde çerçevelendirdiği toplumsal cinsiyet rejiminde hayatı çoğalttığı iddia ederken hayatı yönettiği ve ölümün eşiginde bıraktığı, eril şiddeti, yoksulluğu ve toplumdaki farklılıklara yönelik faşizan duyguları arttırdığı görülmektedir. Aile, AKP'nin ideal toplumunun temel işlev birimidir. Kutsal ailelerin kurulmasını desteklemek ve parçalanmasını önlemek için bir dizi politika yürüten AKP, bu politikalarda kadının hayatını iki yönlü kuşatmaktadır: Bu aileyi kurmak ve yürütmek uğruna kadını aile içinde eriterek ve varlığını bu alanla sınırlayarak ve bu aileyi imkânsız kılan tüm dinamiklerin bedelini yine kadınlara ödeterek...

Bu toplumsal dinamikler ışığında kürtaj politikalarının, AKP iktidarında temel bir teknik olma işlevi kazanması şaşırtıcı değildir. Genç-yaşlı nüfus dengesinin bozulacağı öngörüsüyle, bakım işlerinde devletin rolünün artacağı endişesinin yine milliyetçi tonlarla birlikte yürütüldüğü pronatalist politikalara geçiş, öncelikle en az üç çocuk yapma çağrılarıyla gündeme gelmiştir. Kürtaj tartışmalarının patlak verdiği 2012 yılına kadar, pronatalist politikalar esas olarak sağlık sistemindeki dönüşümlerle, üreme sağlığı anlayışına yapılan atıfla ve aileci yaklaşımlarla yürütülmüştür. 2012'de “Kürtaj cinayettir,” sözüyle yeni bir dönem başlamış ve *de*

facto bir kürtaj yasağına giden yol inŒa edilmiŒtir. Biyoiktidarın yaŒam üzerindeki pozitif teknikleri fetüs için devreye girmiŒtir ve kürtaja iliŒkin söylemler, fetüsün yaŒam hakkını kutsayan ve kadını onun celladı ilan eden argümanlarla yrtlmŒtr. Yasal kürtajı ulaŒılamaz kılan tüm uygulamalar ve söylemler, AKP'nin biyopolitik yönelimlerini, yani yaŒamı değersiz görülenlerin kimler olduğunu ve yaŒamın sınırlarının nasıl çizildiğini ortaya koymaktadır.

Elinizdeki kitap sadece güncel siyasete dair tespitler yapmak değil, aynı zamanda direniŒe dair fikirleri tartıŒmak ve feminist bir karŒı-hegemonyanın olanaklılıklarına iŒaret etmek gayesini de taŒımaktadır. Türkiye'de kürtaj, yasallık mücadelesinin verildiği 70'li yıllardan itibaren feminist gündemde yer almıŒtır, ancak politik bir söylem geliŒtirme daha çok 2012'de baŒlayan kürtaj tartıŒmalarıyla olmuŒtur. Kabaca  hat üzerinden izlenecek bu tartıŒmaların, birbiriyle atıŒan grŒlerin ortaya çıkması verimli bir ortam sunsa da özellikle beden ve hak temelli argümanlar eŒitli sınırlılıklar yaratır. Dolayısıyla, AKP'nin politikalarını deŒifre eden, iktidarın söylemlerini tersyüz eden, yaŒam koŒullarını ortaya seren, bu sebeple kürtajın neden bir realite olduğunu hatırlatan, sadece lmemeyi değil yaŒanabilirliđin olanaklarını vurgulayan bir feminist politika önerilmektedir.

BIYOPOLİTİKA VE KÜRTAJ

Biyopolitik bir teknik olarak kürtaj

Biyopolitika, belirli bir teorik yaklaşıma yaslanmadan tanımlanması giderek daha güç bir kavram haline gelmiştir. Çünkü açıklamaya giriştiği gündemler müthiş bir çeşitlilik göstermektedir. Irkçılıktan kimyasal hadıma, e-devlet uygulamalarından sağlık sistemlerine, şiddetten kadın sünnetine pek çok gündemi kavramak için anahtar kavram haline gelen biyopolitika, en genel anlamıyla, “politikanın hayatla uğraşması”dır. Ancak kavramın farklı açıklamalara izin vermesi de tam anlamıyla hayatın anlamlandırılmasından kaynaklanmaktadır: Politika bu hayatı nesnesi¹ olarak mı görecektir, yoksa hayat politikanın temeli² olarak mı konulanacaktır ya da bunların ötesinde bir ilişkisellik mi kurulacaktır (Lemke, 2013: 17)? Hayat ve politikanın dışsal bir iliş-

1 Politisist yaklaşım hayatı, politikanın alanına girmiş yeni bir alt disiplin olarak değerlendirir. Ayrıntılı bir okuma için bkz. Thomas Lemke, *Biyopolitika*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2013, s. 41-51.

2 Doğalcı yaklaşım biyolojinin politikayı belirlediğinden hareket eder. Ayrıntılı bir okuma için bkz. *a.g.e.*, s. 25-39.

ki kurduğunu varsayan görüşler ikisi arasındaki ilişkiselliği, ilişkisellikteki istikrarsızlıkları görmekte başarısız kalır (a.g.m., 19). Michel Foucault bu görüşleri aşan bir biyopolitika kavrayışı ortaya koyarak günümüzde iktidar ilişkilerini çözümlemek için önemli bir yorumlama aracı sunmuştur. Biyopolitika kavramının sunduğu analiz imkânları, toplumsal cinsiyet rejimlerini çözümlemek ve bu rejimlere karşı çıkmak isteyen feministler tarafından da ilgi görmüştür. Feministler, Foucault'yu analizlerinde toplumsal cinsiyet körlüğü ile suçlasalar da³ biyopolitika argümanını, daha çok ceni ni koruma yasalarında ve yeni üreme ve genetik teknolojileri bağlamında tartıştılar; çünkü bunlar kadının kendi bedenini kontrol etmesini ve üreme tercihlerini doğrudan etkiliyordu (Deveaux, 1994: 228). Benzer bir şekilde Miller da (2016: 63) biyopolitikanın üç konu etrafında tartışıldığını –ölüm, cinsel davranışların düzenlenmesi ve üremenin düzenlenmesi– ve feminist ilgi açısından en önemlisinin üreme meselesi olduğunu söyler. Elinizdeki kitap, kürtajı feminist bir ilgiyle ele alarak biyopolitika alanındaki çalışmalara katkı sunmayı amaçlamaktadır. Biyopolitikanın genişlediği alanlar ve teoriler, kürtaj meselesini ele alacak bu kitap için ufuk açıcı değerlendirmelerin imkânlarını yaratsa da kürtajın biyopolitik bir teknik olarak ortaya çıkışı ve özellikle AKP döneminin kürtaj politikaları, Foucault'nun kavramsallaştırması çerçevesiyle çözümlenecektir. Foucault'nun biyopolitika analizi hem kürtajın tarihselliğindeki kırılmalara hem de iktidarın kürtaj politikaları yoluyla yaşama nasıl nüfuz ettiğine ya da hangi yaşamları ölüme bıraktığına ışık tutacaktır.

Foucault biyopolitikayı iktidar mekanizmalarındaki dönüşümü izleyerek çerçeveledirir. Biyopolitika çağını, “ya-

3 Foucault'nun analizlerinde toplumsal cinsiyeti hesaba katmadığını eleştiren feminist yazarlar için bkz. Soper, 1993; King, 2004; Simons, 1996; Bartky, 1988; McLaren, 2002; McNay, 1992; Hekman, 1996.

şamın tarihe ve siyasal teknikler alanına girişi” olarak tasvir eder (Foucault, 2012: 101). Yaşamın tarihe girişinden kasıt, yaşama dair bilgilerin, toplumsal tıbbın gelişimi, ceza sistemlerindeki dönüşüm gibi süreçler sonucunda, iktidarın tekniklerine dahil olmasıdır (a.g.m.). Yaşam hakkındaki bilgiler, iktidarın düzenleme ve denetleme alanına girer. Bu, tarihsel değişimler sonucu politik düzendeki dönüşümün bir ifadesidir (Lemke, 2013: 54-56). Egemen iktidarın “öldürme ve yaşamasına izin verme” üzerindeki tasarruf hakkı, 17. yüzyıldan sonra pozitif iktidar tekniklerinin işleyişiyle beraber, yaşamı çoğaltma ve desteklemeye yönelir (Foucault, 2012: 97). “Artık söz konusu olan egemenlik alanında ölmü öne sürmek değil, değer ve yararlılık alanında yaşam dağıtmaktır” (a.g.m., 103). Dolayısıyla Foucault iktidarın soykütüğünü incelerken klasik iktidar ile modern iktidarı birbirinden ayırır. Egemen iktidar ile modern iktidar arasındaki en büyük ayırım; iktidar mekanizmalarının negatif ve pozitif işleyiş teknikleridir. Egemen iktidarın yaşam ve ölüm üzerindeki hakkı, öldürme ya da yaşamasına izin verme hakkıydı (Foucault, 2012: 97). Bu negatif iktidar anlayışı, diğer bir deyişle “hukuki-söylemsel” (*juridico-discursive*) model, yasanın ve yasaklamanın olduğu bir hükümlerlik sistemidir (Keskin, 2011: 16). Oysa 17. yüzyıldan itibaren gelişen yaşam üzerindeki iktidar, yaşamı destekler ve üretkenlerdir, diğer bir deyişle pozitif iktidar mekanizmaları devreye girmiştir. Bu iktidar, biyo-iktidardır. Biyo-iktidar iki şekilde işlev görür; bunlardan ilki bedeni bir makine olarak ele alan disiplinci iktidardır –insan bedeninin anatomo-politikası–, diğeri ise nüfusu merkez alan yani nüfusun biyo-politikası olarak adlandırılan düzenleyici denetim iktidarındır. “Klasik çağ boyunca hızla farklı disiplinler –dil, okullar, kolejler, kışlalar, atölyeler– gelişir ve aynı zamanda siyasal pratikler ve iktisadi gözlemler alanında doğurganlık, uzun yaşama,

kamu sağlığı, konut, go sorunları belirir; yani bedenlerin boyun eğmesini ve nüfusların denetimini sağlamak üzere çeşitli ve çok sayıda tekniğin pıtrak gibi bitmesine tanık olunur. Böylece bir biyo-iktidar ağı başlar” (Foucault, 2012: 100). Bu iktidar teknolojisi disiplinci iktidarı dışlamaz, onu içine alarak ondan farklı tekniklerle yararlanarak onunla iş-birliği kurar. Ancak, beden-insanla değil, tür-insanla ilgilendir. Bedenin eziyet edilmesi gereken bir Őey olmaktan çıkıp ıslah edilmesi, yeteneklerinin geliştirilmesi ve en önemlisi çalışabilir bir beden olması kapitalizmin ihtiyaçlarına cevap verebilen iktidar teknikleri ile sağlanmıştır (Foucault, 2012: 100). Bedenin nasıl daha yararlı ve üretken kılınabileceği ve “işe yaramaz” bedenlerin bile ekonomiye nasıl katkıda bulunabileceği konusu, özellikle sağlık sisteminde yeni alanların doğuşuna yol açmıştır. Foucault sağlık sigortalarının buna hizmet ettiğini söyler (2003: 244).

Beden iktidar ilişkilerinde hep önemli bir role sahip olsa da nüfusun, yani insan türünün önem kazanması, daha çok 19. yüzyıla başlamıştır. Ölüm ve doğum oranları, hastalık ve sağlık durumları, yaş piramidi gibi birçok istatistiksel bilgi verebilen nüfusun/ insan hayatının önem kazanması, öncelikle insanın bu süreçlerden etkilendiğinin ve üretkenliğinin asıl bu faktörlerle değiştiğinin gözlemlenmesi ile gerçekleşmiştir. Nüfusun neden ve nasıl iktidarın hesaplarına dahil olduğunun, kendisinin bir bilgi ve iktidar stratejisi olarak önemli hale geldiğinin izlerini Foucault *yönetimsellik* (*governmentality*) analizinde açıklar. Nüfus, ilk çağlardan günümüze kadar devletin gücünü temsil etmesi açısından hep önemli olmuştur. Ancak bu önem ordunun, iş gücünün büyüklüğünü göstermesi bağlamında sayısal bir anlama sahiptir. Foucault, nüfusun geleneksel olarak, ölüm oranlarını gösteren olumsuz bir değerle anıldığını, hükümranlığın gücünü temsil eden bir sayısal veri olmaktan öteye geçme-

diğini savunur (2016: 62). 18. yüzyılın ortalarına kadar nüfus bir iktidar ekonomisi olarak ortaya çıkmamıştı (a.g.m., 61). Yeni bir iktidar teknolojisinin, 18. yüzyılda ortaya çıkmasıyla, nüfusun regülasyonu gündeme gelmiştir. Bu döneme kadar kameralist ve merkantilist anlayış, nüfusu temel bir dinamik olarak ele alsa da bunun kökeninde, nüfusa işgücü olarak bakan ve bu sayede devletin zenginliğini koşullayan mantık yatmaktadır (a.g.m., 63). Bu, nüfusun hâlâ hükümran merkezli, yasalarla çerçevelenebilecek, itaatkâr özneler toplamı olduğunu gösterir. Ancak 18. yüzyılda fizyokratlar nüfusta, kendinden menkul bir dinamik görürler; nüfus kendi doğallığıyla iktidarın hesaplarına dahil edilmelidir (a.g.m., 64). Foucault, bu doğallığın ne olduğunu üç biçimde açıklanabileceğini söyler. Bunlardan ilki, nüfusun birçok değişkene bağlı olması ve bu değişkenlerle kendisinin de dönüşüme açık bir veri olmasıdır. Bunun anlamı, nüfusun sadece kendisine dayatılanları kabul ya da reddedecek kadar basit bir düzlemde bulunmamasıdır. Ancak bu nüfusun müdahale edilemez bir doğa olduğu anlamına gelmez. Nüfusa doğrudan etki etmeyecek gibi görünen unsurların bile hesaplanması ve düzenlenmesi ile nüfusa etki edilir.

Fizyokratların ve ekonomistlerin çözümlerinin ilginç hale geldiği nokta, tam da nüfus olgusunda saptanan bu doğallığın dönüşüm tekniklerine ve etkenlerine sürekli açık olmasıdır... Burada sadece nüfus için elverişsiz olan yasaları isteyerek değiştirmeyi dikkate almak yetmez. Özellikle eğer nüfus arttırılmak isteniyorsa ya da nüfusun bir devletin kaynakları ve imkânlarıyla doğru bir ilişkide olması isteniyorsa, nüfusun kendisinden, dolaysız davranışlarından, doğurganlığından ya da yeniden üreme istencinden çok uzak gibi görünen bir sürü etken ve öge üzerinde eylemde bulunmak gerekir (a.g.m., 66).